

КАМЕРНИЙ ПРОСТІР ЛЕСІ ДЕРКАЧ (до 90-річчя від дня народження)

Висвітлюється діяльність Лесі (Олександри) Пилипівни Деркач у контексті досягнень камерно-інструментального виконавства України. Значну увагу приділено висвітленню ініціатив і здобутків галицької скрипальки, камералістки, педагога Лесі Деркач у сфері камерно-інструментального музикування, яке вона плекала особливо ревно.

Ключові слова: *Леся (Олександра) Пилипівна Деркач, камерно-інструментальний ансамбль, камерно-інструментальне виконавство, квартет, квінтет.*

У мистецькому житті галицького краю глибокий слід залишила прекрасна музикант – скрипалька, ансамблістка, педагог Леся Деркач (1924–2004). Важко переоцінити її внесок у розвиток українського скрипкового мистецтва другої половини ХХ століття. Ім'я Лесі (Олександри) Деркач яскравою зіркою засяяло в сузір'ї жіночих імен, де, поміж інших – співачки С. Крушельницька, О. Бандрівська, М. Сабат-Свірська, піаністки – Л. Колесса, Г. Левицька, композиторка С. Лукіянович-Туркевич, що подарували світові мистецькі надбання галицької культури. Серед них Олександра Пилипівна Деркач – талановитий педагог, яка підготувала собі надійну зміну, рафіновану школу львівських скрипалів.

У її творчій біографії камерно-інструментальне ансамблеве виконавство, яке вона плекала особливо ревно, займає чільне місце. В різний час партнерами Лесі Деркач в ансамблевій грі (тріо, квартет, квінтет, секстет) постають прекрасні піаністи – Роман Савицький, Меланія Байлова, Іда Поляк, Звенислава Левицька, Михайло Брандорф, Марія Роговська, Марія Крих, Олег Криштальський, органістка і піаністка Віра Бакєєва, скрипалі – Богдан Каськів, Вадим Стеценко, Олександр Вайсфельд, альтисти – Зенон Дашак, О. Жовтюк, Л. Оленич, віолончелісти – Петро Пшеничка, Харитина Колесса, Володимир Третяк, Олександр Тищенко, арфістка Вікторія Полтарева, композитор Стефанія Лукіянович. Впродовж тридцяти років Леся Деркач приділяла особливу увагу, любов і майстерність Львівському камерному оркестрові, згодом іменованому «Академія», створеному за її

ініціативою (1959). І сьогодні цей колектив торує шлях школи вищої камерної майстерності. Впродовж 1973–1986 рр. Олександра Пилипівна Деркач очолювала кафедру камерного ансамблю Львівської консерваторії ім. М. Лисенка.

Понад десять років поспіль Леся Деркач була постійною виконавицею партії першої скрипки у Львівському струнному квартеті, в якому, разом із нею, грали чудові музиканти: Богдан Каськів (скрипка), Зенон Дашак (альт), Харитина Колесса (віолончель). Колектив, заснований в 1965 році при Львівській консерваторії ім. М. В. Лисенка (сьогодні – Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка), зайняв достойне місце в просторі українського музичного мистецтва, де школа виконавства вирізняється високою професійною майстерністю, своєрідною манерою гри, визначеністю художньо-технічних прийомів, а головне – специфічними національними рисами. Всі учасники першого складу ансамблю, будучи високопрофесійними музикантами-солістами, напрочуд вдало проявили себе в новому творчому амплуа – ансамблевому музикуванні. Саме розповідь про цей колектив та участь у ньому славної скрипальки Лесі Деркач постає основною метою даної статті.

Для наших спостережень і висновків плідним виявився метод комплексних досліджень різних жанрів (М. Гордійчука, М. Загайкевич, А. Терещенко, Л. Пархоменко), різних історичних періодів у розвитку національної школи (Н. Герасимова-Персидська, Л. Корній, Л. Кияновська). Методологічним орієнтиром для висвітлення питань інтерпретації, форми, драматургії стали праці українських та російських музикознавців: Н. Горюхіної, В. Москаленка, В. Медушевського, К. Аджимова, Д. Благого, М. Мільмана, Р. Давидяна, Л. Гінзбурга та інших.

Через історичні обставини у кожному регіоні України, який мав свої традиції культурного розвитку, створювалися камерні інструментальні колективи, для яких властивими були і певна репертуарна політика, і своєрідність виконавської манери. Панорама їх гастрольно-концертного життя позначалася не лише мірою інтенсивності, а й суттєвою зміною художньо-естетичних орієнтирів. Камерно-інструментальне музикування, як і мистецтво загалом, в роки ідеологічного диктату зазнало значних втрат. Однак, саме в цій елітарній сфері музичної культури більше, ніж в пісенному, хоровому, оперному жанрах, збереглося найголовніше – гуманістична сутність.

В грудні 1965 року відбувся дебют Львівського струнного квартету, створеного за ініціативою професора Зенона Дашака, який став достойним продовженням давніх традицій ансамблевого музикування, започаткованих у Львові видатним польським скрипалем Каролем Ліпінським. Завдяки творчій діяльності колективу, що згуртував прекрасних львівських камералістів, мистецьке життя Галичини суттєво поживалося. Чудовий спогад про цей незабутній час знаходимо у піаніста Олега Криштальського: *«Коли до консерваторії прийшов працювати Зенон Дашак, (а він був пристрасним шанувальником саме камерної музики), то одразу створив квартет і, власне завдяки йому, у Львівській консерваторії почав існувати квартетний клас, а сам він став квартетистом. До складу квартету тоді входили: Леся Деркач, Богдан Касків, Зенон Дашак та Харитина Колесса. То був розкішний квартет»* [6, с. 96–97]. До речі, ніхто з учасників Львівського струнного квартету не облишив своєї педагогічної діяльності, всі продовжували працювати професорами і викладачами Львівської державної консерваторії імені М. В. Лисенка. Завдячуючи саме постійному спілкуванню із творчою молоддю, що стало одним із стимулів його творчої активності, колектив ансамблю завжди перебував у вирі тогочасного мистецького життя.

На сторінках преси не забарилися з'явитися рецензії на виступи новоствореного колективу. Вони були щедрі на високі оцінки і, звичайно, привернули увагу шанувальників камерно-інструментального музикування до цього колективу. Оскільки жанр камерного музикування вважається чи не найскладнішим серед інших, то вимагає від музикантів-виконавців *«тонкої відточеної майстерності, а слухачам відкривають великі глибини краси і музики»*, – так зазначає у своїй статті Я. Сорокер [8], підкреслюючи важливість і необхідність діяльності колективу.

Коротко про творчі здобутки учасників квартету. Олександра Деркач, і як виконавиця, і як педагог завжди була прикладом для талановитої молоді. В її класі здобули освіту 60 скрипалів, де з-поміж інших: Матіс Вайцнер, Олена Бодіна, Валентина Лапсюк, Аліса Вайцнер, Лідія Шутко.

Учасниця Республіканського (1945) та Всесоюзного конкурсів, заслужений діяч мистецтв України. Скрипалька, закінчивши Вищий музичний інститут ім. М. Лисенка (клас проф. О. Москвичіва) і Львівську консерваторію ім. М. Лисенка, від 1946 року працювала викла-

дачем, а згодом професором Консерваторії і Музичної школи ім. Соломії Крушельницької.

Першовиконавиця численних творів галицьких композиторів: С. Людкевича, А Солтиса, А. Кос-Анатольського, Р. Сімовича.

Богдан Касків, вихованець львівської (клас проф. П. Макаренка, Д. Лекгера) та московської скрипкової школи (клас проф. Д. Циганова), весь свій талант і високий професіоналізм передавав своїм вихованцям, а їх понад 60, де з-посеред інших: Ігор Пилатюк, Петро Терпелюк, Сергій Бурко, Артур Микитка, Володимир Заранський, Ореста Когут, Тетяна Сиротюк.

Зенон Дашак як педагог-альтист виховав ціле гроно альтистів, серед них лауреати та дипломанти Республіканських та Міжнародних конкурсів, заслужені та народні артисти, доктори та кандидати мистецтвознавства. Зокрема, в числі випускників Київської консерваторії ім. П. І. Чайковського (1951–1965) та Львівської консерваторії ім. М. В. Лисенка (1965–1990) зустрічаємо імена знаменитих альтистів сучасності – Юрій Хохлов, Анатолій Венжега, Євген Лобуренко, Генадій Фрейдін, Дмитро Комонько, Анатолій Петров, Броніслав Шуцький, Дмитро Гаврилець, Ольга Тимофеева та багато інших.

Віолончелістка Харитина Колесса, лауреат Всеукраїнського конкурсу віолончелістів здобула освіту у Львівській державній консерваторії імені М. В. Лисенка (клас Є. Е. Шпіцера) та в Московській консерваторії (клас професора М. Л. Ростроповича). Як виконавець Х. Колесса була активним пропагандистом, редактором, першовиконавицею численних творів західноєвропейських та українських композиторів, зокрема С. Людкевича, М. Колесси, А. Кос-Анатольського, Д. Задора, І. Вимера, С. Станковича, М. Скорика, В. Камінського, В. Кікти, О. Козаренка. Харитина Колесса – педагог з величезним стажем праці. У Львівській консерваторії ім. М. В. Лисенка користувалася високим авторитетом, ініціювала та організовувала концерти-звіти викладачів та студентів, неодноразово виступала в статусі члена журі конкурсів музикантів-виконавців. Серед випускників класу Харитини Колесси – І. Вайзер, М. Лецишин, М. Головін, Я. Шимонова.

Львівські камералісти вже у шістдесяті роки ХХ ст. зарекомендували себе як окрема творча одиниця – Львівський струнний кuartет. *«Складно говорити про індивідуальний почерк новоствореного колективу. Однак вже сьогодні можна зауважити, що йому краще вдаються ліричні і жанрові образи»,* – зазначає І. Волинський

[2, с. 156]. Так реагувала на появу цікавого струнного квартету музикознавча преса. У його виконанні на сценах Львова та інших областей України звучали твори М. М'яковського, А. Філіпенка, Д. Шостаковича.

В програмі камерного концерту з циклу *«Радянська музика за 50 років»* до квартету долучився піаніст Олег Криштальський, дружні стосунки якого з колективом склалися значно раніше – у творчій атмосфері роботи над інтерпретацією фортепіанних квінтетів Ф. Шуберта, Й. Брамса та інших авторів. *«Перші наші виступи, – згадував О. Криштальський, – були з квінтетом Д. Шостаковича, далі з квінтетом Й. Брамса, іншими камерними творами різних композиторів. Коли ми готували квінтет Ц. Франка, один з учасників квінтету захворів, тому згодом ансамбль розпався. З квінтетом ми досить багато концертували: твори, з якими ми гастролювали, той час я дуже часто згадую і вважаю, що це було одним з найбільших моїх задоволень у власній виконавській кар'єрі»* [6, с. 98]. Період становлення Львівського струнного квартету позначений сміливим входженням колективу до нового репертуару, що ґрунтувався на кращих зразках західноєвропейської класики та надбаннях сучасної, зокрема української музики, що стало пріоритетною ознакою колективу. У роботі над першовиконанням Секстету В. Барвінського (Варіації на власну тему і фінал-коломийка для фортепіано, двох скрипок, альту, віолончелі та контрабасу), партію фортепіано виконував піаніст Олег Криштальський, а також у різний час – Звенислава Стернюк та Жанна Пархомовська.

Стабільність виконавського складу і насичена концертна діяльність сприяли ретельному шліфуванню виконавської культури, вдосконаленню ансамблевої гри, знаходженню кожним власної творчої манери. Вже на другому році входження струнного квартету в мистецький світ камерно-інструментального ансамблевого виконавства, в залі Львівської філармонії відбувся концерт, в якому прозвучали Фортепіанний квінтет Д. Шостаковича (партія фортепіано – Звенислава Левицька), Квартет М. Колесси, Квінтет С. Прокоф'єва. *"Вміння музикантів струнного квартету і артистів філармонії К. Геннела (кларнет), В. Цайтца (гобой), О. Щеглова (контрабас) продемонструвати реєстрово-тембральні можливості інструментів, передати драматизм виконуваних полотен"*, – підкреслила музикознавець З. Лежанська, відзначаючи особливо творчу атмосферу концертного вечора у Львові (1967).

Велика заслуга музикантів Львівського струнного квартету в тому, що вони, володіючи об'ємним репертуаром, який охоплює творчість як західноєвропейських композиторів – Дж. Б. Перголезі, Л. ван Бетховена, М. Равеля, так і російських – Д. Шостаковича, С. Прокоф'єва, М. М'яковського, зуміли привернути увагу спільноти до новаторських здобутків вітчизняних композиторів, зокрема С. Людкевича, М. Колесси, В. Барвінського, Б. Лятошинського.

Вже в травні 1967 року шанувальники камерного музикування мали змогу почути у їхній інтерпретації Фортепіанний квінтет Д. Шостаковича, Квартет № 13 М. М'яковського і Фортепіанний Секстет В. Барвінського (партію контрабасу блискуче виконав Олександр Щеглов).

Цікаво довідатися, що особливі епізоди концертного життя колективу були пов'язані з виконанням камерно-інструментальних творів Василя Барвінського. *«Цей твір, так як і інші композиції Барвінського, – зазначав Олег Криштальський, – у Львові виконувати не дозволяли (це був кінець 50-х років ХХ ст). А в Києві якраз в цей час проходив Пленум Спілки композиторів України, на який ми були запрошені, де нам дозволили виконати цей твір. Учасниками секстету були: З. Дашак, Б. Каськів, Х. Колесса, О. Лучанко, Л. Деркач і я. Після цього виступу в Києві ми багато гастролювали з цим твором, зокрема по центральній Україні. Я поєднував участь у камерному ансамблі із сольними виступами, тому цей період у мене був дуже насиченим. Інколи бувало таке, що я сьогодні грав у Львові квінтет Брамса, а завтра я вже мав грати сольний концерт у Харкові, що було досить складно, однак мені такий ритм і таке поєднання сольної та камерної діяльності дуже допомагало та надихало»* [6, с. 98].

Географія концертно-гастрольної діяльності Львівського струнного квартету вже з перших років свого існування щораз розширювалася: на період 10–12 квітня 1967 року припадають виступи колективу в концертних залах Донецька, Черкас, Києва, згодом в листопаді цього ж року – афіші анонсували їхні концерти в Дрогобичі, Самборі, Івано-Франківську [11, с. 135].

Про класичну спадщину, що, зазвичай, постає найсерйознішим випробуванням для кожного професійного ансамблевого колективу, позначеного особливою силою художнього впливу на слухача, львів'яни дбали з особливим пієтетом, адже, *"...в інструментальній камерній музиці, як вищій сфері зосередження музикального, компо-*

зитор добивається максимуму впливу (не зовнішнього) при строгій обмеженості засобів", – зазначав Б. Асаф'єв, [1, с. 213].

Виконання струнних квартетів Л. ван Бетховена, що вважаються вершиною ансамблевої творчості стало подією музичного життя Львова. Масштабні полотна, підготовлені в короткий термін, ще раз підкреслили високу працелюбність всіх учасників колективу. В програмі першого концерту бетховенського циклу, що відбувся в квітні 1969 року на сцені Львівської консерваторії прозвучали Квартети № № 1–3, а в другому (01. 06. 1970, Львівська консерваторія) – № № 4–6 ор. 18. Звернення до спадщини Л. ван Бетховена засвідчує високий виконавський рівень Львівського струнного квартету. Виявляючи колосальні художньо-інтерпретаційні можливості і долаючи найскладніші технічні труднощі, ансамбль однодумців завойовував щораз прихильність шанувальників камерного музикування.

Роль першого скрипаля в квартеті, при всій рівнозначності партій все ж є провідною. Перший скрипаль має бути найініціативнішим інтерпретатором: саме він веде за собою ансамбль. Якості Олександри Деркач – концертуючої скрипальки з відповідним ресурсом тембральності та динамічності звучання інструменту, прекрасним відчуттям стилю, багатогранністю виконавської манери становили цінний набуток для ансамблю. *«Камерна музика, – словами Лесі Деркач, – сповнена вишуканої образності, витонченої інтелектуальності, неперевершеної внутрішньої гармонійності та злагодженості, а це робить її особливо співзвучною сокровенним ідеалам людей...»* [12, с. 3].

Репертуар Львівського струнного квартету щоразу поповнювався малознаними творами квартетної музики: концертне життя здобули камерні полотна, які рідко звучали не лише у Львові, а й в інших містах України. Відмінною стильовою рисою львівського колективу вважалося бажання піднімати глобальні твори і вміння успішно вирішувати найсерйозніші мистецькі проблеми. Квартет наполегливо готувався до участі у мистецьких імпрезах: став активним учасником Лекції-концерту на тему: *«Музиканти – вихованці Львівської консерваторії»*, що відбувся 23 жовтня 1967 року у Львові. У програмі Фестивалю мистецтв *«Львівська золота осінь»* (4.11.1967) львів'яни і гості міста мали змогу почути інтерпретацію Фортепіанного квінтету Д. Шостаковича в інтерпретації Львівського струнного квартету (партія фортепіано – О. Криштальський).

Львівські камералісти неодноразово виступали на сценах Київської консерваторії, Харківського і Донецького інститутів мистецтв, Київської філармонії, в численних музеях, храмах і церквах України. Так, наприклад, наприкінці 1969 – поч. 1970 років Львівський струнний квартет у складі: О. Деркач (1 скрипка), О. Вайсфельд (2 скрипка), З. Дашак (альт), Х. Колесса (віолончель) у Будинку композиторів (Київ) озвучив «Поему» І. Мартона для струнного квартету. В концертній програмі «*Тиждень музичного мистецтва Ленінграду*» (Ленінград, 1972) у виконанні львів'ян з великим успіхом прозвучав Квартет ленінградського композитора В. Салманова. Енергія і наполегливість цієї непересічної особистості передавалися іншим музикантам квартету, щораз подивляючи своєю відданістю камерній музиці. «*Олександра Деркач, – як згадує Богдан Каськів, – володіла якимось неприродним магнетизмом ... чого тільки не було переграно у ті роки!*» [7, с. 39–40].

У сімдесятих роках ХХ століття концертне життя колективу вирізняється яскраво вираженою просвітницькою діяльністю. Мистецька активність львів'ян була спрямована на пропаганду світової камерної музики, як класичної, так і сучасної. На концертах Львівського струнного квартету завжди панувала мистецька атмосфера: львів'яни дотримувалися принципу творчого діалогу композиторського і виконавського стилів. Аудиторія у безпосередньому спілкуванні з камералістами, зворушена правдивістю і емоційністю виконання, слухала музику, затамувавши подих. У 1978 році Львівський струнний квартет ініціював цикл концертів, що проходив під рубрикою «*Творчість композиторів сучасного радянського Львова*».

Колективом здійснено записи цілого ряду творів до фонду Львівського радіо, де серед інших – Квартети М. М'яковського, А. Філіпенка, Д. Шостаковича та ін. Оскільки, Леся (Олександра) Деркач як камералістика не обмежувала себе участю лише у складі Львівського струнного квартету, тому серед архівних записів зустрічаємо виконання Фортепіанного квінтету (соль мінор) та Фортепіанний секстет В. Барвінського, які виконали З. Левицька (фортепіано), О. Деркач (1 скрипка), О. Вайсфельд (2 скрипка), О. Жовтюк (альт), О. Тищенко (віолончель), а для виконання Секстету В. Барвінського до них приєднався контрабасист О. Щеглов. Колективом зроблено також запис інтерпретації «*Меланхолійного вальсу*» С. Людкевича

в транскрипції для фортепіанного квінтету, де грали: М. Брандорф, О. Деркач, А. Гольдберг, В. Стеценко, П. Пшеничка.

Від 1977 року за пульт першої скрипки Львівського струнного квартету сіла учениця Лесі Деркач – Лідія Шутко.¹

Львівський струнний квартет, здобувши славу одного з найпопулярніших камерних ансамблів України означеного періоду, безумовно, спричинився до подальшого утвердження високопрофесійних засад квартетного жанру, його національної самобутності та інтелектуальної заангажованості. Висвітлюючи виконавську майстерність провідного квартетного ансамблю Галичини, мистецтвознавці особливо увагу загострювали на спільності естетичних уподобань артистів, органічному синтезі індивідуальних рис і художніх світоглядів виконавців, пріоритеті певних художніх смаків, співпраці з певним колом виконавців і композиторів, роботі з творчою молоддю. Відчуття потреби свого мистецтва щораз надихало музикантів до вдосконалення виконавської майстерності, опанування репертуаром, стремлінням до нових художніх обривів.

Вшанування пам'яті Олександри Пилипівни Деркач (до 90-річчя від дня народження) – людини, що стала легендою, охопило цілу серію концертних вечорів (жовтень-грудень 2014 року) на різних сценах Львова. Започаткували ювілейну ходу Матіс Вайцнер та його друзі у складі камерного оркестру Лесі Деркач концертом «До 90-річчя від дня народження Лесі Деркач», що відбувся 23 жовтня 2014 року у концертному залі Будинку органної та камерної музики міста Львова. В цей вечір зі вступним словом виступив ректор Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка Ігор Пилатюк, наголошуючи: «*Олександра Пилипівна Деркач вирізнялася своєю відданістю професії, ставленням до улюбленої справи всього свого життя – камерного мистецтва*». В концертній програмі прозвучала музика К. Ф. Е. Баха та К. В. Глюка у виконанні львівських камералістів –

¹ Впродовж тривалого творчого життя ансамбль зазнав численних змін у виконавському складі, зокрема, від 1984 партію 1 скрипки виконує Б. Каськів; 2-а скрипка – Т. Шуп'яна, а від 1991 – Т. Сиротюк; альт – Горбачевська. Для виконання ансамблів нетрадиційного складу до Львівського струнного квартету залучались інші музиканти, як-от: М. Байко (вокал); О. Брикса, Ю. Женчур, Л. Оленич (альт); О. Журова, З. Залицяло, Ю. Ланюк, Я. Мигаль, Р. Фесюк (віолончель); В. Жолубак, Ю. Смирнов (флейта); В. Цайтц (гобой); К. Геннел, Ю. Кровицький (кларнет), О. Лучанко (контрабас).

всіх тих, котрі колись пройшли школу вищої камерної майстерності в оркестрі Лесі Деркач: Матіаса Вайцнера, Артура Микитки, Володимира Заранського, Лілі Слюсар-Гратило, Ірини Корній, Олега Настюка, Юрія Бішко, Оксани Зінько, Михайла Крижанівського, Вадима та Вероніки Педоричів, Галини Корінець, Тараса Менцінського, Ярослава Мигаля, Адріана Фединського. Після виконання першого твору до слова був запрошений багатолітній (1960–1990) керівник і концертмейстер Львівського камерного оркестру, випускник класу скрипки О. П. Деркач, Почесний професор ЛНМА ім. М. В. Лисенка скрипаль Матіс Вайцнер. Гостем цього річного ювілейного вечора постав Лауреат міжнародних конкурсів в Монреалі і Брюсселі скрипаль Марк Бушков (Бельгія). Львів'яни та гості міста Львова мали змогу насолоджуватися виконанням Концерту № 2 Фелікса Мендельсона-Бартольді в інтерпретації Марка Бушкова і камерного оркестру. На *«bis»* прозвучало ще два полотна у виконанні М. Бушкова – Соната № 5 Е. Ізаї для скрипки-соло і його власна композиція *«Молитва-присвята»*.

28 листопада 2014 року в Малому залі Львівської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернат ім. Соломії Крушельницької (вул. Зелена, 10) за участі її учнів відбувся *«Концерт камерної музики» (до 90-річчя від дня народження видатної скрипальки, професора ЛНМА ім. М. Лисенка Лесі Деркач)*, ініційований відділом камерного ансамблю та квартету школи, в якій славна скрипалька працювала впродовж десятиків років (від 1946 року), виховуючи талановиту молодь.

Згодом, 3 грудня 2014 року, львівські афіші анонсували концертний вечір *«На пошану Олександри Деркач – скрипальки, професора, заслуженого діяча мистецтв України, багатолітнього завідувача кафедри камерного ансамблю та квартету, засновника і керівника Львівського камерного оркестру» (до 90-річчя від дня народження)*, який ініціювали – Кафедра камерного ансамблю та квартету і Кафедра скрипки ЛНМА ім. М. В. Лисенка. Зі вступним словом виступила кандидат мистецтвознавства, доцент Вікторія Андрієвська. В цей пам'ятний вечір численна слухачька аудиторія переповнила Малий зал, де натхненно звучали твори західноєвропейських та українських композиторів у виконанні студентів Академії.

У програмі вечора *«Стежками Лесі Деркач – камералістки»*, що відбувся 5 грудня 2014 року у концертній салі Музично-меморіального

музею Соломії Крушельницької у Львові, ініційованого кафедрою камерного ансамблю та квартету ЛНМА ім. М. В. Лисенка прозвучали камерно-інструментальні ансамблеві твори українських композиторів (В. Барвінського, А. Солтиса, С. Людкевича, А. Штогаренка, А. Гнатишина) з репертуару Лесі Деркач у виконанні викладачів та студентської молоді ЛНМА ім. М. В. Лисенка. Вступне слово і ведуча концерту – кандидат мистецтвознавства, доцент Ніна Дика. Дарунком для поціновувачів творчості Лесі Деркач, та й, загалом, мистецтва львівського камерного виконавства стало озвучення (з компакт-дису) «Серенади» тв. 37 Миколи Лисенка з «Альбому літа 1900» і «Скерцо» [«Квочка»] Станіслава Людкевича (обидва у перекладі Д. Лекгера) в інтерпретації Лесі Деркач (скрипка) і Иди Поляк (партія фортепіано).

Урочиста Академія, яка відбулася 10 грудня 2014 року у ЛНМА ім. М. В. Лисенка, стала логічним підсумком ювілейних святкувань 90-х роковин від дні народження Олександри Пилипівни Деркач. Великий зал ЛНМА ім. М. Лисенка ще задовго до початку мистецької імпрези повнився чарівним звучанням скрипки – це грала Олександра Деркач (партія фортепіано – Ида Поляк). Звучали твори Едварда Елгара, Клода Дебюссі, Жюльє Массне, Станіслава Людкевича, Миколи Лисенка, Кароля Шимановського, Мирослава Скорика у їхньому виконанні, розміщені на компакт-дису «Грає Олександра Деркач» (звукорежисер-акустик Іван Огар). Концертна програма, охопивши камерно-інструментальні полотна К. Ф. Е. Баха, Й. Брамса, Е. Гріга, М. Скорика у виконанні Львівського камерного оркестру «Академія» (керівники: Мирослав Скорик і Артур Микитка, диригент – Ігор Пилатюк), а також дуетів: Лідія Шутко (скрипка) – Олександр Козаренко (фортепіано); Оксана Андрейко (скрипка) – Анна Станько (фортепіано); Тарас Менцінський (віолончель) – Тетяна Слюсар (фортепіано), гармонійно поєдналася із спогадами про Олександру Пилипівну Деркач її сучасників, зокрема ректора Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка професора, Народного артиста України Ігора Пилатюка (вступне слово і ведучий), Артура Микитки, Вікторії Андрієвської, Дмитра Колбіна, Едуарда Ріфмана.

Чільне місце в Урочистій Академії посіла презентація книги «Леся Деркач – скрипалька, камералістика, педагог у наукових дослідженнях та спогадах» / Укладачі Артур Микитка, Ніна Дика, гол. ред.

Ігор Пилатюк – Львів: Видавець Тетюк Т. В., 2014. – 328 с. з іл., що вміщує документи архіву ЛНМА ім. М. В. Лисенка, статті друковані у періодиці та наукових виданнях, спогади її рідних, друзів, колег, сподвижників та численних учнів, а також компакт-диск «*Грає Олександра Деркач*». Зі словом про задум написання і вихід у світ науково-популярного видання виступив автор ідеї і відповідальний редактор – професор, Народний артист України Артур Микитка, а від редакційної колегії – доцент, кандидат мистецтвознавства Яким Горак.

Визначаючи роль і значення професора Лесі (Олександри) Пилипівни Деркач, багаторічної виконавиці партії першої скрипки Львівського струнного квартету, засновниці і художнього керівника Камерного оркестру Львівської консерваторії – першого камерного оркестру в Україні, пріоритетними рисами яких можна вважати вміння тонко реагувати на дух часу і ті глибинні переміни, що супроводжували складне і багатогранне буття суспільства, ми намагалися створити відносно об'єктивну картину динаміки розвитку камерного простору краю, в середовищі якого талановита мисткиня реалізувала своє обдарування.

***Дыка Нина. Камерное пространство Леси Деркач (к 90-летию со дня рождения).** Рассматривается деятельность Леси (Александры) Филипповны Деркач в контексте достижений камерно-инструментального исполнительства Украины. Значительное внимание уделяется освещению инициатив и достижений галицкой скрипачки, камералистки, педагога Леси Деркач в сфере камерно-инструментального музицирования, которое она лелеяла особенно ревностно.*

***Ключевые слова:** Лесья (Александра) Филипповна Деркач, камерно-инструментальный ансамбль, камерно-инструментальное исполнительство, квартет, квинтет.*

***Dyka Nina. Chamber Extent of Lesya Derkach (Dedicated to the 90th anniversary of Oleksandra Pylypivna Derkach (1924–2004)).** The figure of Oleksandra (Lesya) Pylypivna Derkach, excellent musician – violinist, ensemble performer, pedagogue, has left the considerable mark in artistic life of the region and has become its legend. It is hard to overestimate the contribution of Lesya Derkach to the development of Ukrainian violin art of the second half of 20th century. Her name has started shining as a bright star in the constellation of women's names, where among others there are – singers such as S. Krushelnytska, O. Bandrivska, M. Sabat-Svirska, pianists*

such as L. Kolessa, H. Levytska, composer S. Lukiyanyovych-Turkevych who presented the world with artistic heritage of Galician culture.

Performing art of Lesya Derkach was highly estimated by such demanding musical critics as V. Barvynskiy, N. Nyzhankivskiy, S. Lyudkevych, H. Levytskyi, Y. Volynskiy, R. Savytskyi, M. Bilynskiy, Ya. Shust etc. Her partners in the ensemble performance (trio, quartet, quintet, sextet) in different periods of time were the following pianists: R. Savytskyi, M. Baylova, I. Polyak, Z. Levytska, M. Brandorf, M. Rohovska, O. Kryshchalskiy, M. Krykh, S. Daych, organist and pianist V. Bakeeva, violinists B. Kaskiv, V. Stetsenko and O. Vaysfeld, viola players Z. Dashak, O. Zhovtyuk and L. Olenych, cellists P. Pshenyhka, Kh. Kolessa, V. Tretyak and O. Tyshchenko, harpist V. Poltaryeva, composer S. Lukiyanyovych.

For thirty years Lesya Derkach showed special attention to Lviv chamber orchestra, created (1959) within the framework of Students' Scientific Society, which was formed under her leadership and was later given a name «Academia». The group, being in the status of the educational one, always consisted of students of Lviv Music Academy, and therefore, was always renewed, thus new generation of students came to change the graduates. Lviv chamber orchestra appeared at International festivals, became the laureate (I award) of the Republican contest of chamber orchestras and quartets (1986) and numerous prizewinners. Owing to the efforts and persistent work of Lesya Derkach Lviv chamber orchestra toured around Ukraine and abroad. The brightest musicians of the world such as I. Oistrakh, G. Kremer, Yu. Bashmet, O. Slobodyanyk, O. Krysa, B. Kotorovych, T. Grindenko, V. Spivakov, V. Gornostayeva, O. Lyubimov, S. Sondetskis and a lot of others performed together with the group. Artistic work, started by Lesya Derkach and musicians-enthusiasts in early 60s of 20th century, has its followers nowadays – the group with a long-lived history – it is also important to mention that this year Lviv chamber orchestra «Academia» (leaders – M. Skoryk and A. Mykytka, conductor – I. Pylatyuk) celebrates its 55th anniversary – beats the way of a school of higher chamber mastery.

For over ten years in a row Lesya Derkach was a constant performer of the part of the first violin in Lviv string quartet. The group consisting of L. Derkach (1 violin), B. Kaskiv (2 violin), Z. Dashak (viola), Kh. Kolessa (cello) and founded in 1965 at Mykola Lysenko state academy of music, occupied the worthy place in the space of the Ukrainian music art.

The great merit of the musicians of Lviv string quartet is that they, possessing vast repertoire which embraces the creative work of both western European composers – G. B. Pergolesi, L. van Beethoven, M. Ravel and the Russian ones – D. Shostakovych, S. Prokofyev, M. Myaskovskiy – managed to

draw attention of the community to the innovatory achievements of domestic composers, in particular, such as S. Lyudkevych, M. Kolessa, V. Barvynskiy, B. Lyatoshynskiy. Lviv group, with an exclusive piety, took care of the classical heritage what usually becomes the most serious challenge for every professional ensemble. Performing string quartets by L. van Beethoven, which are considered the peak of ensemble creative work, became the event of Lviv music life. Every time repertoire of Lviv string quartet was enriched with little known works of quartet music. Geography of concert and tour activity of Lviv string quartet was every time widened since first years of their existence: in April 1967 there were performances of the group in halls of Donetsk, Cherkasy, Kyiv; later in November this same year posters announced their concerts in Drohobych, Sambir and Ivano-Frankivsk. Concert life of the group was distinguished by brightly marked educational activity. Lviv chamber performers had numerous concerts on the stages of Kyiv music academy, Kharkiv and Donetsk art institutes, Kyiv philharmonic hall, in numerous museums, temples and churches of Ukraine. The group made recordings to the fund of Lviv radio where among others there are Quartets of M. Myaskovskyi, A. Filipenko, D. Shostakovych etc.

For a long time (1973–1986) Oleksandra Derkach was a head of the department of chamber ensemble at Mykola Lysenko Lviv Academy of Music. Since Lesya Derkach as a chamber performer did not limit herself to participation in Lviv string Quartet only, thus, among the archival records we can find performing the Piano quintet (g minor) and the Piano sextet by V. Barvynskiy which were performed by Z. Levytska (piano), O. Derkach (1 violin), O. Vaysfeld (2 violin), O. Zhovtyuk (viola), O. Tyshchenko (cello) and contrabass player O. Shcheglov. The group made the recording of interpretation of «The melancholic waltz» by S. Lyudkevych in transcription for the piano quintet where the following musicians played: M. Brandorf, O. Derkach, A. Goldberg, V. Stecenko, P. Pshenychka.

Defining the role and significance of professor Lesya (Oleksandra) Pylypivna Derkach we attempted to create relatively objective picture of the dynamics of a chamber performer's talent development in the surrounding of adherents – the founder of Lviv chamber orchestra, member of chamber and instrumental ensembles, in particular, lasting performer of the part of the first violin in Lviv string quartet which priority feature can be considered the ability to react subtly to the spirit of time and those deep changes which accompanied the complex and versatile existence of society.

Keywords: Lesya (Oleksandra) Pylypivna Derkach, chamber instrumental ensemble, chamber instrumental performants, quartet, quintet.

Література

1. Асафьев Б. Русская музыка XIX и начала XX века / Б. Асафьев. – Л. : Музыка, 1968. – 323 с.
2. Волинський І. Музиканти из Львова // Советская музыка. – М., 1967, № 6. – С. 156.
3. Дика Н. Квартетне виконавство у Львові / Ніна Дика // Музична україністика: сучасний вимір: зб. наукових статей на пошану доктора мистецтвознавства, професора, члена-кореспондента Академії мистецтв України Алли Терещенко / [ред.-упор. М. Ржевська]. – К.; Івано-Франківськ : [Видавець Третяк І. Я.], 2008. – Вип. 2. – С. 304–312. – (ГМФЕ ім. М. Т. Рильського).
4. Дика Н. Львівський струнний квартет // Українська музична енциклопедія., Том 3. – К., 2011. [Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України]. – 627 с.
5. Кияновська Любов. Сильова еволюція галицької музичної культури XIX–XX ст. – Тернопіль: СМП «Астон», 2000. – 339 с.
6. Олег Криштальський. Спогади. Науково-публіцистичне видання / [упорядник та редактор Тарас Дубровний]. – Львів, 2010. – 131 с.
7. Сиротюк Т. Богдан Каськів. Творчий портрет. – Львів: Видавництво Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка, 2011. – 96 с.
8. Сорочер Я. «Львівський квартет». Рецензія з архіву Богдана Каськіва.
9. Лідія Стефанишин. Олександра Деркач – епоха української камерної музики. – Поступ. – Львів, 2000, 6 червня. – С. 8–10.
10. Сторінки історії Львівської державної музичної академії імені М. В. Лисенка. – Львів: Сполом, 2003. – 253 с. – (ЛДМА ім. М. В. Лисенка). – До 150-річчя заснування Академії.
11. Хронограф творчого шляху Олега Романовича Криштальського // Олег Криштальський. Спогади. Матеріали. (до 70-річчя від дня народження) / [ред.-упорядник Наталія Кашкадомова] // Наукові збірки ВДМІ імені М. Лисенка.– Львів, 2000. – Вип. 3. – С. 127–148.
12. Леся Деркач – скрипалька, камералістика, педагог – у наукових дослідженнях та спогадах / укладачі Артур Микитка, Ніна Дика, гол. ред. Ігор Пилатюк – Львів: Видавець Тетюк Т. В., 2014. – 328 с. з іл. та компакт-диск «Грає Олександра Деркач».